

УДК 94:325.8(474.5):[069.5:737]“1918/2018”

ДЕНЬ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ЛИТВИ І НУМІЗМАТИКА

Станисловас САЯУСКАС

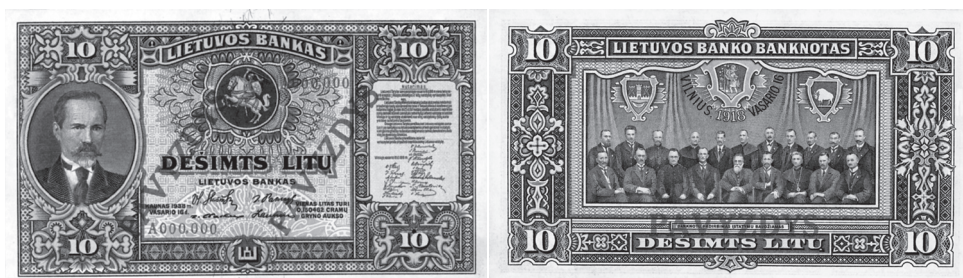
Національний художній музей імені М. К. Чюрльоніса,
вул. Путвинськьо 55, Каунас, Литва

У статті проаналізовано колекцію литовських монет і банкнот, що у різні історичні періоди випускались (або готувались до випуску) із нагоди відзначення чергової річниці незалежності Литовської держави. Відзначено, що Литва була проголошено незалежною республікою у лютому 1918 і від того часу вела тривалу боротьбу за свій суверенний статус. Уперше ювілейні грошові знаки (банкноти і монети) були підготовані Банком Литви в 1938 р. на відзначення 20-річчя незалежності країни. Встановлено, що першою монетою виготовленою на честь незалежності Литви стала монета 10 літ із зображенням портрету президента держави А. Смятони на аверсі та геральдичим знаком Гедиміновичів і легендою на литовській мові “Двадцять років незалежності–XX – Литва – 1918–1938” на реверсі. Встановлено, що 100-літній ювілей незалежності держави Банк Литви відзначив п’ятьма монетами, виготовленими на Вільнюському монетному дворі, номіналами 5, 10, 20 і 50 €. Проінформовано, що ювілейні монети Литви входять у загальну серію ювілейних монет трьох балтійських держав – Литви, Латвії і Естонії, які в 2018 р. відзначали 100-ліття незалежності.

Ключові слова: Литовська держава, незалежність, ювілейні монети, євро, Вільнюський монетний двір.

За дивним збігом обставин під час Першої світової війни, після того, як в 1915 р. Німеччина витіснила з території Литви окупаційні війська Російської імперії, а в 1917–1918 р. зазнала поразки на Західному фронті, витворилась військово-політична ситуація, сприятлива для відновлення литовської незалежності. Під тиском національної інтелігенції, яка виношувала ідею незалежної Литовської держави, німецька адміністрація дозволила створити 1917 р. Конференцію Литви, що засідала у Вільнюсі 18-22 жовтня 1918. Обрана демократичним шляхом із представників всіх регіонів, національностей і станів, Рада Литви (складалась із 20 членів) 16 лютого 1918 р. проголосила, що Литва стає незалежною державою зі столицею у Вільнюсі. Акт Незалежності, підписаний усіма членами Ради Литви, був вручений уряду Німеччини, а також надрукований в Литві (номер газети “*Lietuvos Aidas*” – “Ехо Литви”, був конфіскований), у німецькій пресі. Від того часу день 16 лютого відзначається у Литві як День Незалежності. Після радянської окупації і анексії у 1940 р. святкування Дня Незалежності було категорично заборонено, а порушення цього “закону” каралось ув’язненням у концтаборі або тюрмі.

У 1938 р. з нагоди 20-річчя незалежності Литви було запропоновано Банку Литви видрукувати ювілейну банкноту номіналом в 10 літ із зображенням на аверсі герба Литви, Акта Незалежності та портрету голови Ради Литви і першого президента Литовської Республіки Антанаса Сметони. За проектом на реверсі передбачалось зобразити Раду Литви, яка прийняла Акт Незалежності. Автор проекту – Аадомас Гальдікас, типографія *Bradbury, Wilkinson & Co Ltd* (Англія). Задум ювілейної банкноти не був до кінця реалізований, однак, відомо, що після окупації Литви Радянським Союзом у 1941 р. у Каунаський державний музей культури (тепер - Національний музей мистецтва ім. М. К. Чюрльоніса) було передано 54 екз. зразків банкноти (*Рис. 1*).

Рис. 1. Литва. 100 литів. 1938 р. Ювілейна банкнота на відзнаку 20-річчя незалежності Литви

Взамін банкноти на Каунаському монетному дворі в 1938 р. була відкарбована срібна монета того ж номіналу з портретом президента держави А. Смятони на аверсі та геральдичим знаком Гедиминовичів і легендою на литовській мові “Двадцять років незалежності– XX – Литва – 1918–1938” на реверсі (*Рис. 2*). Автор монети – скульптор Юозас Зікарас.

Рис. 2. Литва. 100 литів. 1938 р.

Цікаво, що в Литовському архів литовців Америки виставлено золотий експонат, виготовлений на Каунаському монетному дворі справжнім штемпелем срібної ювілейної монети номіналом у 10 літ 1938 р. (*Рис. 3*). Це не монета, а сувенір, виготовлений за особистою ініціативою керівників міністерства фінансів Литовської Республіки, вречений президенту А. Смятоні з нагоди дня св. Антанаса. На це вказує напис, вигравіруваний на таблиці, розміщеній разом із сувеніром у спеціальній коробці.

16 лютого 2018 р. Литва відзначала 100-ліття своєї незалежності. Цей знаменний ювілей був позначений видатним науковим відкриттям – 29 березня 2017 р. професор Каунаського університету ім. Вітаутаса Великого Людас Мажиліс віднайшов у Політехнічному архіві Міністерства закордонних справ Німеччини оригінал Акта Незалежності Литви на литовській і німецькій мовах, який був сто років тому вручений уряду Німеччини. Ця подія

мала очоливе значення, оскільки другий екземпляр Акта, зображений на 10-літвій банкноті 1938 р. зник (знищений?) у роки радянської окупації Литви (1940–1941 рр., 1945–1990 рр.).

Банк Литви ювілей незалежності держави відзначив п'ятьма монетами, виготовленими на Вільнюському монетному дворі, номіналами:

50 €, колекційна монета, золота, proof. (4000 шт., присвячена сигнаторам Акта Незалежності Литви);

5 €, колекційна монета, срібна, proof (4000 шт., присвячена дипломатії Литви);

10 €, колекційна монета, срібна, proof (4000 шт., посвячена Збройним силам Литви і литовським воєнізованим формуванням);

20 €, колекційна монета, срібна, proof (4000 шт., присвячена правовій системі Литви);

2 €, загальноєвропейська, мідно-нікелево-цинкова (тираж 1 млн., из них 5000 шт. качества BU – у нумізмати́чній упаковці); на ребрі монети нанесено литовський напис “Свобода, єдність, добробут”.

Знаменно, що колекційні монети (5, 10, 20 и 50 €) мають кільцеподібний (50 € – дисковий) вигляд різного діаметру, і так, щоб монета меншого діаметру суміщалась б із монетою більшого діаметру, а всі разом склали б повний срібно-золотий диск (Рис. 4).

Рис. 3. Монета-сувенір. 1938 р.

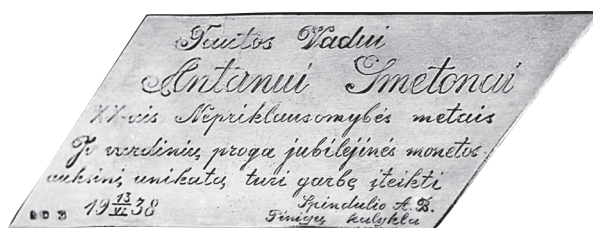

Рис. 4. Золота монета Литовської Республіки, 50 €. 2018 р.

На аверсі колекційних монет 2 € зображений державний герб Литви – *Užtis* (Погоня), назва держави – LIETUVA, 1918 vasario 16-oji (16 лютого 1918) – дата проголошення незалежності Литви), рік випуску монети – 2018. На реверсі всіх колекційних монет – у квадраті напис на литовській мові “Відновлення держави 100”.

У дисковому і кільцевих сегментах ювілейного комплекту монет:

50 €, факсиміле всіх 20-ти підписантів Акта Незалежності 16 лютого 1918 р.; 5 €, дати і події на литовській мові (1918.03.23 Німеччина визнала незалежність Литви; 1918.07.20 мирний договір між Литовською Республікою і Радянською Росією; 1921.09.22 Литва прийнята до Ліги Націй).

10 €, дати і події на литовській мові (1918.11.23 утворення Литовської армії, 1919.06.27 утворення Союзу стрільців, 1918–1920 битви за незалежність Литви).

20 €, дати і події на литовській мові (1918.11.02 фундаментальні закони Литовської держави, 1918.11.11 перший уряд Литви, 1920.05.15 Установчий Сейм Литви, 1918.12.03 початок роботи судів і адвокатури, 1922.08.01 Конституція Литовської республіки).

Біметалічна монета номіналом 2 € входить у загальну серію ювілейних монет трьох балтійських держав – Литви, Латвії і Естонії, які в 2018 р. відзначали 100-ліття незалежності, що і визначило дизайн цих монет. На реверсі всіх монет зображена коса, сплетена з трьох частин, прикрашених національними гербами Литви, Латвії, Естонії (Рис. 6).

Правіше коси зазначено рік випуску – “2018”, лівіше – назву держави на національній мові, зокрема, на литовській монеті – LIETUVA, на латиській – LATVIA, на естонській – EESTI. На кільцевому сегменті монет зображено 12 зірочок, що символізують Європейський Союз. Автор всіх монет – дизайнер Людас Парульскіс.

На аверсі колекційних монет 2 € зображений державний герб Литви – *Užtis* (Погоня), назва держави – LIETUVA, 1918 vasario 16-oji (16 лютого 1918) – дата проголошення незалежності Литви), рік випуску монети – 2018. На реверсі всіх колекційних монет – у квадраті напис на литовській мові “Відновлення держави 100”.

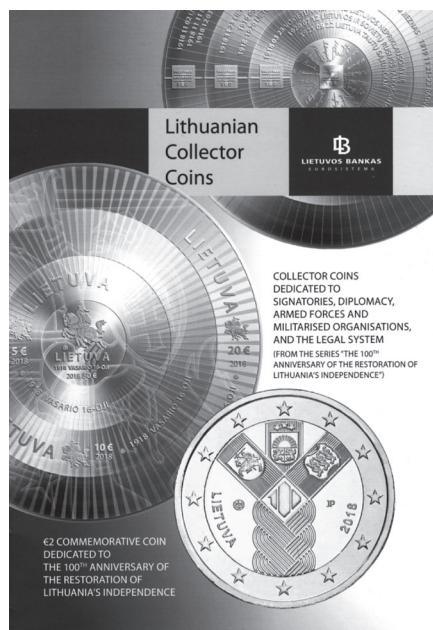

Рис. 5. Буклет. Z. Butkus. Lithuanian Collector Coins. 2018 (англ. мовою).

Рис. 6. Литовська монета 2 €, випущена до 100-річчя незалежності Литви в колекційній упаковці.

THE DAY OF INDEPENDENCE OF LITHUANIA AND NUMISMATICS

Stanislovas Sajauskas

National M. K. Ciurlionis Art Museum
55 Putvinskio str., Kaunas, Lithuania

The author analyzes the collection of Lithuanian coins and banknotes that were issued (or were to be issued) in different historical periods on the occasion of the anniversary of the independence of the Lithuanian State. Lithuania was proclaimed as an independent republic in February 1918 and struggled insistently for its sovereign status afterwards. Jubilee banknotes and coins were first prepared by the Bank of Lithuania in 1938 to mark the 20th anniversary of the country's independence. The first coin minted in honour of Lithuania's independence was a 10-litas coin depicting the portrait of President Antanas Smetona on the avers and the heraldic emblem of the Gediminids along with the Lithuanian-language legend "Twenty years of Independence – XX – Lithuania – 1918–1938" on the reverse. The 100-year anniversary of Lithuania's independence was marked by the Bank of Lithuania's minting five coins in denomination of 5, 10, 20 and 50 Euros at the Vilnius Mint. The jubilee coins of Lithuania are part of the general series of commemorative coins of Lithuania, Latvia and Estonia, which celebrated the 100th anniversary of their independence in 2018.

Key words: Lithuanian State, independence, jubilee coins, euro, Vilnius Mint.

Стаття надійшла до редколегії 1.11.2018

Прийнята до друку 23.11.2018